

esset de ipsâ Ecclesiâ subsistentiâ (1). Si solo ac patriæ per uxorem et filiorum turbam, ut vellent adversarii, addicti essent sacerdotes mariti, deesset jam centrum commune unitatis, ac pro diversitate statuum seu principatum, diversa, imò contrariâ essent ecclesiasticorum sollicitudines, divisi essent ab invicem, uti Protestantes.

Protestantismus cum vitam in semetipso non habeat, adminiculis exterioribus opus habet ut regatur, principibus indiget qui eum fulciant; ac Ecclesia catholica vim ac vitam suam habet ex unitate fidei, capitis ac liturgiæ; habet à Christo fundatore suo, nec opus est ei aliquo exteriori adminiculo vel auxilio, ut vivat, et regatur, ac conservetur. Quinimò vivit ac regitur, frustra in ipsam obstantibus omnibus portis inferi ad ejus destructionem consociatis. Non obstantibus diris vexationibus, novos semper ac illustres filios acquirit, dum Protestantismus potentissimorum regum ac principum protectione tectus quotidie magis tabescit, atque ad terminum suum properat et ad interitum vergit.

Sacerdos catholicus verè universalis est, id est, omnis ætatis, omnisque regionis, ac universæ terræ, dumque majestatem cultûs in metropolitanarum urbium templis expliat, novit pari ratione se conferre ad Peruanos ac Indos, ut eorum necessitatibus spiritalibus ac temporalibus provideat. Quemadmodum verò S. Paulus ab Hierosolymis per circuitum usque ad Illyricum omnia Evangelio replevit, sic S. Franciscus Xaverius ad extremas Orientis plagas se transtulit, uti Occidentales perlustravit S. Vincentius Ferrerius, aliique penè innumeri.

(1) Ipsi Protestantes de hâc agendi ratione conqueruntur; en quomodo loquatur unus ex ipsis: « Le Protestantisme n'a pas moins avili la dignité sacerdotale... Les prêtres protestants se sont défaits bien vite de toute apparence religieuse, et se sont tous mis très-humblement aux pieds de l'autorité temporelle... Parce que la vocation des prêtres protestants n'était nullement de gouverner l'État, il n'aurait pas fallu en conclure que c'était à l'État à gouverner l'Église... Les récompenses que l'État accorde aux ecclésiastiques les ont rendus tout à fait séculiers... Avec leurs habits sacerdotaux ils ont dépouillé le caractère spirituel... L'État a fait son métier, et tout le mal doit être mis sur le compte du clergé protestant. Il est devenu frivole... Les prêtres n'ont bientôt plus fait que leur devoir de citoyens... L'État ne les prend plus que pour des officiers de police... Il ne les estime guère, et ne les place que dans la dernière classe de ses officiers... Dès que la religion devient la servante de l'État, il est permis de la regarder dans cet état d'abaissement, comme l'ouvrage des hommes, et même comme une fourberie. C'est de nos jours seulement qu'on a pu voir l'industrie, la diète, la politique, l'économie rurale, et la police entrer dans la chaire... Le prêtre doit croire qu'il remplit sa destinée et tous ses devoirs en faisant lecture en chaire des ordonnances de la police. Il doit dans ses sermons publier des recettes contre les épizooties, montrer la nécessité de la vaccination, et prêcher sur la manière de prolonger la vie humaine. Comment donc s'y prendra-t-il après cela pour détacher les hommes des choses temporelles et périssables, tandis qu'il s'efforce lui-même, avec la sanction du gouvernement, d'attacher les hommes aux galères de la vie? » Ita Martheuque professor Heidelbergensis

Sola religio catholica per potentissimam actionem suam in individua singula, movet, agitat atque excitat ministros suos ad magna quæque, eisque imprimit religionis sigillum. Protestantismus terrenus in omnibus hæsitat incertus inter cælum ac terram, inter Christianismum ac Hellenismum, inter Rationalismum et Pantheismum, humi serpit nec nisi humili et abjecta aut excogitare aut moliri valet (1).

Hæc habui, quæ in hanc questionem dissererem, pauca quidem, si rei molem spectes, at si finem quem intuemur, profectò non pauca.

Veritas enim, quæ omni ætate eadem, in apicem prolata, Ecclesiæ praxis vindicata, adversariorum fraudes detectæ, eorum dispendii ratio omni ex parte expensa. Quocirca jure mihi et bonis omnibus gloriantum est, tum quòd eam causam tueamur, quæ criminatibus non obruitur, et calumniis læcessita pulchrior emergit, tum quòd cum eo hominum genere manus conseramus, qui à libidine, non à ratione argumenta mutantur (2).

in op.: *Sur le vrai caractère du Prêtre évangélique*, impress. Hamburgi in Museo patrio Germanorum (trad. de l'allemand). Possem hæc innumeris propè exemplis confirmare, nisi longius quam par sit abducerem.

Nonnulli principes protestantes conati sunt eandem potestatem in clerum catholicum exercere; ast archiepiscopus Coloniensis, arch. Posnaniensis, aliique non pauci ostenderunt aliâ virtute præditos esse sacerdotes catholicos cælibes præ ignavis et captivis Protestantismi ministris, eo ipso quòd solo ac patriæ per uxorem et filios defixi sint.

(1) Cf. Handschue, op. cit., Henricus et Antonius, etc., ubi refellit Bretschneider, necnon ab. Jager: *Sur le célibat ecclésiastique dans les rapports religieux et politiques*, cujus extant plures articuli in eph. *L'Univers*. Rosmini, *Sur le Célibato*, Rovereto 1855.

Cæterum D. Portalis, an. 1807, hæc advertit adversus pseudopoliticos qui promovere vellent conjugium clericorum: *Un prêtre catholique aurait trop de moyens, s'il pouvait se permettre d'arriver au terme de la séduction par un mariage légitime. Sous prétexte de diriger les consciences, il chercherait à gagner et corrompre les cœurs, et à tourner à son profit particulier l'influence que son ministère ne lui donne que pour le bien de la religion.*

(2) Cum sæpius de professoribus Friburgensibus mentionem iniecerim, dissimulare postremo loco nequeo scandalum quod non ita pridem Dr. Schreiber in eadem Friburgensi universitate professor theologiæ moralis, ac membrum consilii ecclesiastici, præbuit auditoribus suis. Hic enim posteaquam asseruit infallibilitatem esse præcipuum decus et robur Ecclesiæ tum quoad res fidei, tum quoad res morum, non erubuit sub finem secundi vol. *Theologiæ moralis* affirmare ecclesiasticum cælibatûs præceptum sacerdoti catholico injunctum, esse contra naturam, injustum, immorale et antichristianum. Quà in re acutus homo non vidit se principium positum hæc disserendi ratione destruere. Enimverò clericis et recens sacerdotio inauguratis talia effutire perinde est ac dicere: *Ecclesia illa cui ut magister et sacerdos peculiari ratione addictus sum, et erga quam in animis vestris amorem excitare deberem, non est vera nec à Christo fundata, utpote quæ errorem et peccatum docet, et lege injustâ et iniquâ filios suos obstringit. In quo ipse non repetit nisi quod novem ant decem abhinc annis docuit Dr. Amann professor et membrum pariter consilii ecclesiastici, qui inter sacri cælibatûs impugnatores non extremum locum obtinet ob historiam cælibatûs à se editam. Quàm benè autem idem professor Schreiber de suis alumnis*

promeruerit, evincitur ex munere argentei cyathi, quo hanc auream doctrinam cohonestarunt ejus auditores. Satiùs profectò foret ut ipse personam depone-

ret, seque apertum hostem Ecclesiæ catholice profiteretur.

TRACTATUS DE MATRIMONIO.

Proœmium.

1. Matrimonium ab eo dicitur, inquit Catechismus Romanus, quòd femina idcirco nubere debet, ut mater fiat, vel quia prolem concipere, parere, educare, matris munus est (1). Aliis præterea nominibus matrimonium donari consuevit, *comubi* scilicet, *conjugii*, *nuptiarum*, de quibus fusè S. Thomas (2). Definiri autem solet: *Viri et mulieris maritalis conjunctio, inter legitimas personas individuum vite consuetudinem retinens* (3); quòd si agatur de Matrimonio non solum quatenus officium naturæ est, sed quatenus præterea est Sacramentum, datæ definitioni addi debet: *Et à Christo ad dignitatem Sacramenti elevata*. Ab aliis verò Matrimonium prout Sacramentum est fusius definiri, seu potius describi solet: *Sacramentum novæ legis, quo significatur conjunctio Christi cum Ecclesiâ, et gratia conferatur ad sanctificandam viri et mulieris legitimam conjunctionem, ad uniendo arctius conjugum animos, atque ad prolem piè sanctèque in virtutis officiis et fide christianâ instituendam.*

2. Ex his autem definitionibus colligitur 1° naturam, sive rationem aut essentiam matrimonii propriè constitui in vinculo; quod exprimitur per vocem *inter conjugio*, quæ designat illam obligationem et nexum vi ejus firmitas, permanentia atque stabilitas matrimonii exurgit minimè verò consistere in usu, qui separari potest à dominio, seu potestate quam in proprium corpus conjuges per consensum verbis de præsentem expressum sibi invicem tradunt (4); col-

(1) De Matrim. Sacram. c. 8, n. 2. Hinc apud Gregorium IX, cap. *Ex litteris*, de Conversione infidelium: *Matri*, inquebat mulier, *infans ante partum onerosus, dolorosus in partu, post partum laboriosus: ac ex hoc legitima conjunctio maris et feminae magis MATRIMONIUM, QUAM PATRIMONIUM nuncupatur*. Apud Pileum Decretales Greg. papæ IX, Paris. 1687, t. 2.

(2) In 4. d. 27, q. 1, art. 1.

(3) Hanc definitionem, quæ est Magistri Sententiarum, imò potius Codicis Justiniani, suam fecit Catechismus Rom., l. cit., n. 3, ubi eandem per partes exponit.

(4) Cf. Estium in 4, d. 26, § 13, qui hanc veritatem adversus Wiclefitas aliosque hereticos multiplici argumentorum genere ostendit. Sanè verum existit conjugium inter protoparentes in terrestri paradiso ante quemcumque conjugii usum; id ipsum dicitur de conjugio inter beatam Virginiam et S. Joseph. SS. PP. unanimes in hæc sententiâ sunt, et ecclesiastica historia plura suppeditat exempla sanctorum qui perhibentur vero matrimonio conjuncti, quamvis nunquam convenerint; ejusmodi fuit conjugium S. Pulcherie cum Marciano, S. Henrici cum S. Cunegunda. Quòd si nonnulli Patres aut theologi interdum scripserunt usu matrimonium perfici relatè ad perfectam et plenam rationem signi seu Sacramenti, id affirmâ-

ligitur 2° conjugii christiani proprietates esse unitatem et indissolubilitatem, quæ significantur per subsequentia verba, *inter legitimas personas individuum vite consuetudinem retinens*; seu, ut clariùs dicitur in alterâ definitione, *viri et mulieris legitimam conjunctionem, etc.*; colligitur 3° nonnullas requiri conditiones sub quibus tantum iniri possunt conjugia, quod innuitur per verba, *legitimas personas, vel per legitimam conjunctionem*. Atque tria hæc præcipua capita sunt circa quæ tota hæc nostra versabitur disputatio, tum scilicet circa Matrimonium in se spectatum et quatenus Sacramentum est, tum circa ipsius proprietates, tum denique circa ipsius impedimenta ac potestatem ea apponendi. His nonnulla adjiciemus circa questionem hæc nostrâ præsertim ætate agitatam de conubiis mixtis vulgò nuncupatis.

CAPUT PRIMUM.

DE MATRIMONIO IN SE SPECTATO.

3. Matrimonium in se spectatum considerari potest vel prout officium naturæ est, vel prout est Sacramentum, seu clariùs, prout officium illud à Christo sanctificatum est, qui ipsum evexit ad dignitatem Sacramenti, eidemque sacramentalem gratiam adjunxit. Dum igitur consideratur quatenus officium naturæ est, disceptari posset utrùm bonum sit ac honestum, quod plures ex veteribus hæreticis inficiati sunt. Cum verò jamdiù obsoleverit ejusmodi error, ac nemo sit qui eum denuò excitaverit, ab illis, datâ operâ, refellendis supersedemus. Sanè, quod ex lege naturæ à Deo ipso confirmatâ proficiscitur, illud profectò naturæ ac ratione sui nullum vitium admittit vel turpitudinem, ac proinde bonum est ac honestum. Tale porrò est matrimonium.

4. Natura enim, etiam secluso peccato, inclinat hominem ad proles generationem, et ad eum finem sexuum diversitas est ordinata (1); jam verò proles, si cut concepta in lucem edi debet, ita in lucem edita per nutritionem et educationem debet secundum corpus et animam perfici, idque eadem naturâ dictante, quæ non tantum generationem rei, sed et profectionem et perfectionem ejus intendit. Hæc autem necessaria nutritionis et educationis officia certos requirunt parentes, eosque vinculo quodam permanente colligatos; in hoc autem vinculo, ut diximus, matrimonii runt, quatenus scilicet per usum significatur conjunctio realis Christi cum Ecclesiâ per incarnationem, tam etiam quatenus major inde firmitas conjugii exurgit, ut suo loco dicemus.

(1) Cf. Estium, l. c., § 1, et Catech. Roman., part. 2, cap. 8, § 13

ratio constituta est; matrimonium igitur quæ naturæ officium est, lege ipsius naturæ est constitutum.

5. Hanc naturæ legem ratam habuit et confirmavit naturæ auctor Deus. Principio enim virum, seu marem creavit et feminam, ad prolem videlicet suscipiendam idoneos. Feminam quoque ex viri latere condidit, ut ostenderet arctissimum esse inter eos matrimonii vinculum; quæ cum instinctu quodam divino probè intellexisset Adam, in eam vocem erupit: *Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne meâ... Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ: et erunt duo in carne unâ* (1). Quibus verbis perpetuum et indissolubilem conjugii nexum declaratum fuisse Tridentinum docuit (2). Compertum igitur est in horto ipso deliciarum, atque ante peccatum, constitutum et initum matrimonium esse. In novo Testamento ipse Dei Filius non modò præsentia suâ nuptias honestavit, et miraculo omnium quæ edidit primo consecravit, sed præterea commendavit locupletissimis iis verbis, quæ leguntur Matth. 19, 6: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. Quare Paulus Corinthiis, Ep. 1, 7, 38, inter cætera significavit: *Qui matrimonio jungit virginem suam benè facit*, ac 1 Timoth. 4, 1, futuros matrimonii accusatores appellavit homines *attendentes spiritibus erroris et doctrinis dæmoniorum*. Atque hujus divinæ et apostolicæ doctrinæ adversarios quovis tempore sancti Ecclesiæ Patres, concilia, imò et Ecclesia universa non semel anathemate percussit (3).

6. Ex his porrò quæ de honestate matrimonii contraximus, facilè intelliguntur ejusdem fines, qui tres

(1) Genes. 2, 24, posteriora hæc verba: *Propter hoc dimittet homo patrem, etc.*, tanquam à Deo ipso prolata retulit Christus, Matth. 19, 5.

(2) Sess. 24, cap. unic., de Matrimonio.

(3) Cf. Estium, loc. cit., § 5. Ex his non solum patet veterum hæreticorum insaniam, qui nuptias damnabant, verum etiam Barbeyrachii et Gibbonii impudentiam, ex quibus alter in op. de morali Patrum Doctrinâ, alter verò in op. de Casu imperii Romani, in Patres iniqui, eisdem succensent quasi impuritatem quamdam, labem et vitium invenerint in matrimonio etiam justo atque legitimo, propterea quòd virginitatem conjugio, viduitatem alteris nuptiis anteposant; quòd arceant à sacerdotio bimaritos, et eos qui viduam, vel ancillam vel ab alio repudiatam duxissent; quòd sentiant matrimonium cupiditatis explendæque libidinis studio ineundum non esse; quòd vetent virum eum gravidâ uxore consuescere; quòd denique tradant habere aliquid conjuges de quo erubescant.

At quis non videat iniquè prorsus impios homines in Patres debacchari? An quia virginitas matrimonio, viduitas præfertur alteris nuptiis, ideò reprobatum conjugium ut malum? *Numquid argentum non erit argentum*, inquit S. Hieronymus, *si aurum argento pretiosius est?* lib. 1 cont. Jovin., n. 5. Rectè etiam cætera docuerunt Patres; cum enim ad officium nascantur homines, non ad voluptatem, culpâ profectò non vacabunt, qui solius voluptatis causâ vel matrimonium ineunt, vel abutuntur uxoribus; scilicet procreatio liberorum debet esse hominibus modus cupiditatis, quem modum cum sæpè transiliat concupiscentia, quæ ipsis castioribus animis potenter insidiatur, ideò habere dicuntur aliqui conjuges de quo erubescant. Cf. P. Batum in morali Doctrinâ Patrum vindicatâ. Cf. etiam quæ de his scripsit Clem. Alex., Pædag. lib. 2, cap. 10.

enumerantur: princeps quidem atque primarius procreatio est, et procreationis complementum, quod in prolis sustentatione ac liberali ad virtutem institutione consistit. Alter finis in mutuo adiutorio situs est, scilicet in communi vitæ societate, officiis, atque opè mutuâ, quam sibi conjuges invicem præstant in re domesticâ administrandâ, atque in vitæ incommodis faciliùs perferendis. Tertius matrimonii, seu potius matrimonium contrahentium, finis est sedandæ concupiscentiæ propositum; matrimonium enim quod sanis hominibus ante peccatum vim tantum officii habuit, ægrotis postea factum est etiam remedium, ut Apostolus docet (1).

7. Cæterum cum hoc naturæ officium, seu, ut plerique loquuntur, naturale contractum (2) Dominus Salvator noster elevaverit ad dignitatem Sacramenti, de eodem quatenus Sacramentum est potissima nobis disputatio esse debet adversus recentiores hæreticos, Lutheranos, Calvinistas, Socinianos aliosque novatorum sureulos, qui etsi matrimonii sanctitatem et divinam ejus originem ultrò fateantur, eidem tamen Sacramenti dignitatem eripere omni modo conantur. Atque hæc quidem veritas ea est quam in primis tuendam suscipimus; deinde verò, ut ordo postulat, quid verisimilius inter tot quæ circumferuntur theologorum sententias tenendum sit de ejusdem Sacramenti materiâ, formâ atque ministro, subjiciemus. Sit itaque

PROPOSITIO I.— *Matrimonium est verè et propriè unum ex septem legis evangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum.*

8. De fide est, quam Tridentinum, sess. 24, can. 1, his verbis definivit: *Si quis dixerit, Matrimonium non esse verè et propriè unum ex septem legis evangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum, sed ab hominibus inventum, neque gratiam conferre; anathema sit* (3).

(1) Corinth. 7, 2-6. Ex his porrò refellitur abjecta rationalistarum et naturalistarum sentiendi ratio circa matrimonii notionem. His enim matrimonium nihil aliud est nisi « societas diversi sexus personarum ad naturalem et rationabilem stimuli sexualis expletionem inita. » Cf. Aug. de Roskowany, de Matrimonio in Ecclesiâ catholicâ, tom. 1, § 16, 17. Augustæ Vindel., 1857.

(2) Nonnulli contendunt nullo modo contractum esse, aut dici posse, conjugium; saltem pressè seu stricto sensu, quia conjugio deest objectum, seu res, circa quam contrahi possit. Substantiam quippe matrimonii efficit mutua obligatio conjugum ad amorem et fidelitatem, quæ omnem contractu ac paciscendi naturam refugit. Hinc non nisi impropriè matrimonium contractus dici potest, quatenus scilicet verbum *contrahere* ad ea significanda quæ per matrimonium intenduntur, usu quadamtenus roboratum usurpari solet; aut saltem dicunt contractum, si quis matrimonio inest, à reliquis toto, ut aiunt, cælo diversum esse. Cf. Roskowany, op. cit., § 18, necnon auctorem dissert. de Impedimentis matrimonii, Mechliniæ, 1854, ed. 4, p. 126, seq. (vide infra.) Nos tamen, ne à consuetâ loquendi ratione recedamus, contractus nomen usurpabimus, quo usum est Trid., sess. 24, cap. 1, de Ref. matrim., etsi fateamur, ut postea videbimus, matrimonium à quolibet alio contractu planè differre.

(3) Ex verbis conc. Trident., quibus definiit Matri-

9. Hanc veritatem satis apertè innuunt sacræ Litteræ, traditio docet, perpetua et constans Ecclesiæ praxis confirmat.

10. Ac primò quidem innuunt Scripturæ; celebre enim est Paulinum testimonium Ephes., c. 5, v. 25: *Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro eâ... Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesiâ*. Quibus verbis Apostolus non solum significat Matrimonium exhibere signum, seu representationem unionis Christi cum Ecclesiâ, sed præterea completitur officia quibus conjuges per illam unionem astringuntur, amorem præcipuè supernaturalem quo se mutuò diligere debent sicut Christus diligit Ecclesiam. Nemo autem negaverit ad hæc officia præstanda opus esse gratiâ Salvatoris et quidem jugi, qualem nempe Sacramenta tribuunt ad statum sanctificandum atque ad ejus finem obtinendum. Hinc, præter insignes theologos, Catechismus Romanus Paulino commate utitur ad probandam Sacramenti matrimonii veritatem. Cum tamen nobiles alii theologi et interpretes Cajetanus, Vasquez, Estius, Fromondus, Bernardinus à Piconio aliique non pauci efficaciter saltem sive ex hoc sive ex aliis quæ afferri solent Scripturarum locis non probari hanc veritatem contendunt, et concilium Tridentinum ipsum eam Pauli sententiam commemorans, hoc Paulum *innuisse* tantummodò affirmet, ideo hæc ipsâ voce nos pariter usi sumus.

11. Quod verò Scripturæ innuunt, traditio extrinsecus dubium ponit. Etenim utriusque Ecclesiæ Patres, iique antiquissimi, Matrimonium in numero Sacramentorum habuerunt, dum 1º Christianorum conjugium ahi inter res sacras numerant ad religionem pertinentes à ministris Ecclesiæ certo ritu celebrandas, cujusmodi inter Græcos sunt S. Ignatius M. (1), Clemens Alex. (2), S. Basilius (3); inter Latinos verò Tertullianus (4), S. Ambrosius (5), S. Siricius papa (6); dum 2º alii tradunt Christum dum nuptiis interfuit iisdem benedictionem, sanctitatem, et gratiam quæ antea carebant, adjunxisse atque indicasse; ita

monium unum esse ex septem legis evangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum, apertè refelluntur Oberthür in Ideâ biblicâ Ecclesiæ Dei, part. 1, pag. 90, Solisbaci, 1828; Holder et Beda Mayer, qui, eum secuti, affirmare non dubitarunt Christum pauca solum Sacramenta instituisse (Baptismum et Eucharistiam), sed Ecclesiæ pro ratione et indigentia temporum potestatem reliquisse eadem augendi, idque nominatim de Matrimonio valere. Ita desipiunt in Germaniâ homines qui se catholicos profitentur!

(1) Epist. ad Polycarp., cap. 5 ex edit. Cotelerii, tom. 2.

(2) Stromat. lib. 5, juxta antiquam edit. Sylburgianam, p. 191, seqq.; juxta editionem verò Potteri recensam Venet., 1757, tom. 1, p. 552, seqq.

(3) Hieronim. hom. 7, opp. edit. Maur., tom. 1, pag. 68.

(4) Lib. 2 ad uxorem, cap. 8 edit. Rigalt., p. 171, seqq., in quem loc. cf. not. Rigalt.

(5) Epist. 19 ad Vigil., edit. Maur., tom. 2, col. 814, n. 7.

(6) Epist. ad Himerium Tarrac., cap. 4, apud Coustant., col. 628.

ex Græcis, Cyrillus Alex. (1), Epiphanius (2); et Latinis, Ambrosius (3) et Augustinus (4); dum 3º denique alii Sacramenti nomine Matrimonium nuncuparunt, quod fecit Tertullianus (5), Ambrosius (6), Chrysostomus (7) et Augustinus passim, præsertim verò in lib. de Bono conjugii, ubi inter cætera scribit: *In nostrarum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti quam fecunditas uteri* (8), et paulò post: *Bonum igitur nuptiarum per omnes gentes atque homines in causâ generandi est, et in fide castitatis; quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate Sacramenti, per quam nefas est etiam repudio discedentem alteri nubere, dum vir ejus vivit* (9). Ibidem verò ostensus Matrimonii vinculum esse indissolubile etiamsi nulli filii procreentur, clericorum similitudine utitur in quibus Sacramentum ordinationis permanet etiamsi aut ad muneris functionem non admittantur, vel ab eadem arceantur, unde apparet Sacramenti nomen quod nuptiis tribuitur ab Augustino, propriè adhiberi, non latè (10).

12. Maximum demùm pondus ad eandem veritatem comprobendam addit perpetua et constans utriusque Ecclesiæ orientalis et occidentalis consensio et praxis. De Ecclesiâ enim Latinâ, ante Tridentinum, hujus rei fidem faciunt Eugenius IV (11), ante Eugenium Constantiense concilium (12); ante concilium Constantiense Lucius III (13); ante Lucium Gregorius M., prout fatentur adversarii nostri (14); ante Gregorium Sacramentalia et rituales libri, qui inter 7 Sacramenta semper nuptias recensent (15). De Ecclesiâ Græcâ constat ex Hieremiâ Græcorum patriarchâ, qui, sub finem sec. XVI in censurâ *Confessionis Augustanæ* ex

(1) Lib. 2 in Jo., in cap. 2, v. 4, opp. edit. Paris., 1658, tom. 4, p. 155.

(2) Hæres. 51, quæ est Alogorum cap. 50 edit. Petav., tom. 1, p. 432; et Hæres. 67 Hieracitarum cap. 6, ibid., pag. 714.

(3) Epist. 42 ad Siricium, n. 2, ed. Maur., tom. 2, col. 966.

(4) Tract. 9 in Jo., n. 2.

(5) De exhortat. Castitat., cap. 5.

(6) Lib. 4 de Abraham., cap. 7, n. 59, edit. cit. tom. 1, col. 502.

(7) Hom. 20 in Epist. ad Ephes., n. 4, opp. edit. Maur., tom. 11, p. 148.

(8) Cap. 48, n. 21.

(9) Cap. 24, n. 52.

(10) Sic enim ibidem scribit: « Quomodo si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiamsi plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis Sacramentum ordinationis; et si aliquâ culpâ quisquam ab officio removeatur, Sacramento Domini semel imposito non carebit, quamvis ad iudicium permanente. » Demùm concludit: « Hæc omnia bona sunt, propter quæ nuptiæ bonæ sunt, proles, fides, Sacramentum. »

(11) In Decret. seu instruct. pro Armen., apud Hard., Acta concil., tom. 9, col. 440.

(12) Ibid. tom. 14, col. 915.

(13) In Decreto cont. hæret., ibid., tom. 6, par. 2, col. 1878.

(14) Id Calvinus fatetur Instit. lib. 4, cap. 19, § 51, scribens: « Pro Sacramento datum (Matrimonium) nemo usque ad Gregorii tempora viderat. »

(15) Cf. Martenium de antiq. eccles. lib. 1, lib. 1, p. 2, cap. 9, art. 5.

nomine totius Ecclesie Græcæ septem proficitur esse in Ecclesiâ Sacramenta à Christo instituta, ac de Matrimonio peculiariter ait: *Divinum Sacramentum esse, etque unum ex illis septem quæ Christus et Apostoli Ecclesie tradiderunt* (1). Atque id ipsum profitentur diversa concilia coacta adversus Cyrillum Lucarim nova dogmata fabricantem (2); ante hos omnes concilium Florentinum (3), quod in hæc professione jam præcesserat Simeon Thessalonicensis (4); quibus præveirant symbolici libri, et Euchologia (5). Quod verò eadem sit Coptorum Jacobitarum, Syrorum, Nestorianorum, Eutythianorum, seu Monophysitarum fides, dubitare non patiuntur publica Euchologia in quibus de Matrimonio agitur perinde ac de Sacramentis reliquis, ut ostendunt Renaudotius (6) et Assemanus (7).

13. Si illud propterea inter Sacramenta novæ legis penendum est, quod inter res sacras locum habet, quod Christus benedictione, sanctitate et gratiâ exornavit, quod vere et propriè Sacramentum appellatur, quod Ecclesia universa constanter ac perpetuò inter Sacramenta à Christo instituta retinuit; cum tale sit ex Patrum testimoniis et utriusque Ecclesie certissimis documentis Christianorum conjugium, profectò sequitur quod demonstrandum assumpsimus, nempe Matrimonium esse verè et propriè unum ex septem legis evangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum, prout etiam cordatioribus inter Protestantes jam nobis ultrò concedunt (8).

Difficultates.

14. Obj. : Satis certa non est Patrum auctoritas ad astruendam Sacramenti Matrimonii veritatem : 1° Patres enim nullibi apertè docent vel Christum

(1) Cf. op. cui tit. : *Censura orientalis Ecclesie de præcipuis nostri seculi hæreticorum dogmatibus*, Hieremie Constantinopolitani patriarchæ, etc., à Stanislao Socolovio ex Græco in Latinum conversa, Dilingæ, 1582, cap. 7, pag. 105, et p. 111, 116.

(2) Cf. apud Renaudotium, *De la Perpétuité*, etc., tom. 5, liv. 6, ch. 1.

(3) In Decreto Union. Armen., apud Hard., Acta concil., tom. 9, col. 440.

(4) Apud Renaudot., op. et loc. cit.

(5) Cf. apud Goarium in Euchologia ubi de ritu agit singulorum Sacramentorum, præsertim verò ubi agit de Matrimo. sub tit. de Officio coronationis nuptiarum, p. 383, seqq., et p. 397, seqq., cui addatur Orthodoxa confessio cathol. et apost. Ecclesie orientalis. Lips., 1695, quæst. 115, ubi quaeritur : *Quodnam sextum est mysterium (Sacramentum)? Resp. Honorabile conjugium, quod primò quidem mutuo viri feminaeque in se invicem consensu... instituitur... Deinde sancitur consecraturque hæc illorum consensio ac promissio per sacerdotem.*

(6) Loc. cit.

(7) Bibliothecæ orientalis tom. 3, part. 1, pag. 356, et tom. 3, part. 2, pag. 319, seqq., ubi agit de Syris Nestorianis.

(8) Cf. Leibnitiu in Systemate theolog., p. 314, Esslinger, op. cit. *Apologie de la religion catholique par des auteurs protestants*, qui agens de matrimonio adducit testimonia ex Marheineke, Meyer et Schwarz, quibus constat Protestantes admittere conjugium veluti statum à Deo sanctificatione et gratiâ auctum, quâ conjuges sanctè possint instituere prolem, esse vocatum in Scripturis *mysterium et Sacramentum, signum sacrum unionis Christi cum Ecclesiâ.*

Sacramentum Matrimonii instituisse, vel Matrimonium gratiam conferre ex opere operato; 2° quòd si interdum locuti videntur de Matrimonio tanquam de re sacrâ, vel Sacramento, ut ex ipsis Patrum locutionibus patet, rem sacram vel Sacramentum latiori sensu usurparunt, ut inter cæteros usurpavit S. Leo M., Augustinus passim, Dionysius Areopagita nuncupatus, qui, in lib. de ecclesiast. Hierarchiâ, inter Sacramenta etiam recenset monasticam consecrationem; 3° vel eodem sensu quo Sacramentum dixerunt Adæ conjugium et conjugia Hebræorum, quæ profectò non fuisse verè et propriè Sacramenta nunc passim catholici theologi docent adversus Launoium, qui, in lib. de Regiâ in Matrimonium potestate, innumera propè Patrum testimonia congescit, ut astrueret Matrimonium in antiquâ lege fuisse verum Sacramentum (1); 4° quòd præterea omne dubium tollit circa germanam SS. Patrum mentem, ut observat Erasmus, est ipsorum agendi ratio dum pugnant adversus impiam Tatiani, Enechitarum, Gnosticorum ac Manichæorum hæreses, quæ nuptias utpote noxias damnabant; nullum enim validius argumentum à Patribus urgeri poterat quàm Sacramenti dignitas à Christo Matrimonio addita ad hæreticos refellendos; attamen de eâ nec verbum habent. Imò nec ipse Jovinianus, qui, licet totus esset in extollendo connubio super virginitatem, omniaque argumenta quæ ad rem suam facere viderentur diligentissimè acquisisset, de dignitate Sacramenti silet omninò. Ergo.

15. R. N. A. ad 1 prob. D. Conceptis verbis Tr. æquivalenter, N. Etenim id docent Patres quoties affirmant Christum nuptias præsentia suâ sanctificasse, gratiam per Matrimonium haberi, seu conferri, dum tanquam rem sacram habent Christianorum conjugium, et cum Sacramentum vocant, et ita vocant, ut conferant etiam quoad effectum cum Baptismo et Ordine. En verba S. Epiphani : *Venerabiles enim esse nuptias ac Dei aspirante gratiâ celeste regnum obtinere, quis vel ex eo non cognoscat quòd ad nuptias invitatus Salvator ipse fuerit, ut iis benediceret* (2)? Et ante ipsum Tertullianus : *Unde sufficimus, inquit, ad enarrantem felicitatem ejus Matrimonii quod Ecclesia conciliat, et confirmat oblatio, et obsignat benedictio; angeli renuntiant, Pater ratum habet* (3)? S. Innocentius I de bigamo simultaneo ita scribit : *Statuimus, fide catholica suffragante, illud esse conjugium quod erat primitus divini gratiâ fundatum, conventumque secundæ mulieris, prioris superstitie nec divortio ejectâ, nullo pacto posse esse legitimum* (4). Verba Augustini superius recensuimus, ejus mentem exponentes. Falsa itaque sunt quæ adversarii assumunt.

16. Ad 2 D. Patres interdum latiori sensu Matrimonium rem sacram et Sacramentum vocant Tr. vel

(1) Cap. 11 opp. edit. Colonie Allobrogum, 1731, tom. 1, part. 2, pag. 710, seq.

(2) L. c., hæc. 67, p. 114.

(3) Loc. cit. ex lib. 2 ad uxorem.

(4) Epist. 56 ad Probum. Apud Coustant., col. 910. Cf. ib. not. edit.

C. Semper N. Optima siquidem regula ad veram Patrum mentem in locutionibus quas adhibuerunt assequendam est Ecclesie fides, juxta cujus analogiam ipsi loquebantur. Jam verò, uti invictè ostendimus, Ecclesia quovis tempore Matrimonium inter Sacramenta verè et propriè dicta habuit. Ex hæc porro animadversione responsio patet ad singula Patrum testimonia quæ nobis objici possent, cum minimè contendamus semper et in singulis testimoniis eos vocem Sacramenti pressè et strictè usurpasse.

17. Ad 5. Eadem esto responsio. Admittimus autem testimonia quæ improbo et inani labore ex Patribus congescit Launoius minimè evincere Matrimonium in veteri lege ab iis ceu Sacramentum habitum fuisse, cum Patres non nisi latiori sensu et ratione signi seu figuræ futuræ unionis Christi cum Ecclesiâ, quam Matrimonium in se spectatum præ se ferebat, Sacramentum nuncupaverint. Contra verò conjugium Christianorum Sacramentum Patres dixerunt ratione tum signi, tum gratiæ quam significat et confert ad fidelium unionem sanctificandam, ut ostendimus. Verum de Launoio postea.

18. Ad 4 N. Argumentum enim quod ducitur ex Patrum agendi ratione adversus hæreticos utpote negativum planè evertitur ex positivis documentis quæ adduximus, præsertim verò ex perpetuo ac constanti Ecclesiarum consensu, quod planè invictum est; nulla enim miræ hujus consensionis in retinendâ et asserendâ veritate hujus Sacramenti ratio assignari potest, ut sæpè monuimus, præter divinam et apostolicam traditionem. Nestoriani profectò et Eutythiani, qui à seculo 5 ab Ecclesiâ catholica separati sunt, non nisi ab eadem Ecclesiâ discere potuerunt Matrimonium esse Sacramentum verè et propriè dictum. Cæterum Patres operam perdidissent in astruendâ sacramentali nuptiarum dignitate adversus eos qui nuptias ut impuras et à malo principio invectas tradebant. Quod verò spectat ad Jovinianum, observare juverit ipsius quæstionem non attigisse præcisè Matrimonium, sed potiùs statum conjugalem, quem statui seu professioni virginitatis et continentie præferebat. Nulla propterea necessitas ipsi incumbat ad causam suam propugnandam ut urgeret elevationem nuptiarum ad dignitatem Sacramenti.

19. Inst. Atqui nec satis constans est Ecclesie traditio : 1° etenim non defuerunt, sive ex canonistis sive ex scholasticis, qui apertè negaverint, post Magistrum sententiarum, per Matrimonium gratiam conferri, quibus assentitur vetus glossa cap. *Honorantur*, quæ tradit Matrimonium institutum tantum fuisse in remedium peccati. 2° S. Thomas autem dari per Matrimonium gratiam propugnat solum ut probabilius (1); 3° eadem ratione sese gesserunt Scotus, Bonaventura, Paludanus, Durandus, de quibus et de reliquis scholæ theologi Melchior Canus universim pronuntiat : *Cum quaerunt an Matrimonium conferat gratiam, id quod eo loco maximè finiendum erat, non definiunt tamen; sed in his referunt, quæ in hominum opinione sunt*

(1) Supplem. q. 42, art. 5.

posita (1). Ex his Durandus, ulterius progressus, apertè negat Matrimonium esse Sacramentum, sicut ex professo inficiati sunt canonistæ non pauci. Ergo.

20. R. N. Subsump. Ad 1 prob. D. Quin tamen negaverint Matrimonium esse Sacramentum, C.; secus Tr. Certum enim est 1° omnes theologos admisisse Matrimonium tanquam unum ex septem Ecclesie Sacramentis à Christo institutis; 2° certum est præterea scholasticos omnes cum Magistro sententiarum hoc agnovisse discrimen inter Sacramenta veteris legis et Sacramenta novæ legis, quòd ista conferant gratiam, illa autem gratiam tantum significant; 3° certum demum est Durandum malè audivisse tanquam hæreticum eo quòd negaverit Matrimonium esse Sacramentum, ita ut in secundis curis operum suorum ad hanc hæresis invidiam declinandam admiserit Matrimonium esse Sacramentum, etsi cum nonnullis aliis coævis theologis negaverit conferre gratiam. Imò neque hoc quidem absolutè affirmavit, eo quòd ipsius sententiâ, ut ipsemet non diffidetur, communi theologorum ætatis suæ doctrine adversaretur, sed solum ut probabilem in medium protulit (2). Hæc porro cum rata et explorata sint, patet controversiam verti in quæstionem criticam, quid nempe sibi voluerint scholastici per illam formulam : *Matrimonium institutum solum esse in remedium concupiscentiæ*. Estius existimat scholasticos locutos esse « de principali fine, sive effectu Sacramenti » juxta constituta ab ipsis principia (3). Eadem ratione effatum Magistri sententiarum ex quo illud cæteri hauserunt, exposuerat. Sensus itaque

(1) De Locis theolog., lib. 8, edit. Colon. 1585, p. 245.

(2) Cf. D. Durandi à S. Porciano ord. Præd. et episc. Meldensis in Petri Lombardi sententiis, etc. Venet., 1581, lib. 4, dist. 26, quæst. 3, fol. 367, tergo num. 5, ubi apertè scribit : *Tenendum est absolutè quòd Matrimonium est Sacramentum, cum hoc determinet Ecclesia extra de hæreticis, ubi numerat Matrimonium inter alia Sacramenta;* et n. 8, quod attinet ad collationem gratiæ, expositâ sententiâ canonistarum, de quâ proficitur se nihil velle pronuntiare, pergit : *Moderni autem theologi quasi communiter tenent quòd per Sacramentum Matrimonii confertur gratia, nisi contrahentes ponant obicem, sicut fit in aliis Sacramentis, quibus æquiparatur Sacramentum Matrimonii in hoc casu, quia non videretur ab eis posse teneri quòd Matrimonium sit Sacramentum novæ legis.*

(3) Sic enim scribit in 4, d. 26, § 9 : *Ad illud quòd 2 distinct. dicit (Magister sentent.) conjugium esse in remedium tantum, non improbabiler responderi potest ex sancto Thomâ eum locum explicante, quòd ibi Magister loquatur de principali fine sive effectu Sacramenti Matrimonii. Quamvis enim omnia Sacramenta, et contra peccatum valent, et auxilium bene vivendi præsent, rectè tamen trifariam ista secundum Magistrum dividuntur; quòd quædam principaliter instituta sunt ad juvandam hominem in bono, ut Confirmatio, Eucharistia et Ordo; quædam ad delenda vel vitanda peccata, ut reconciliatio, extrema Unctio et Matrimonium; quædam ad utrumque effectum, ut Baptismus, quo et vetus homo moritur et novus nascitur.* Qui deinde respuit auctoritatem glossæ cap. *Honorantur*, et alterius glossæ cap. *Quidquid*, unâ cum interpretibus ita sententibus, qui pauci sunt, et in quæstione quæ ad theologum propriè spectat, facilè labi potuerunt.